

Digitalisering af Odense Bys Museers protokoller over jordfund fra perioden 1860-1972

Problemstilling

Fra Odense Bys Museers grundlæggelse i 1860 og frem til 1972 er hele museets samling registreret i håndskrevne protokoller. Fra de første 45 år omfatter protokollerne alle museets samlinger (arkæologi, kulturhistorie, naturhistorie, kunst, etnografi, mønter), men fra 1905 indeholder de kun oplysninger om forhistoriske jordfund. Protokolteksterne indeholder meget betydelige mængder af viden om Fyns oldtid, men især teksterne fra 1800-tallet og første del af 1900-tallet er vanskelige at læse, idet de er usystematiske med uensartet terminologi, stærkt varierende stavning af genstandsbetegnelser og ikke mindst med inkonsekvent stavning af stednavne. Dette vanskeliggør opslag i teksterne, ligesom det naturligvis umuliggør søgninger eller sorteringer i data. Ret væsentlige dele af samlingen har endvidere ikke været registreret i Fund og Fortidsminder, hvilket betyder, at selv meget betydningsfulde fund og fundkomplekser ikke hidtil har kunnet anvendes i det daglige antikvariske arbejde eller i forskningsmæssig sammenhæng.

Projektets formål

I 2012 modtog Odense Bys Museer en bevilling fra Kulturstyrelsens digitaliseringspulje til digitalisering af *nøgledata* fra Odense Bys Museers protokoller fra årene 1860-1972. Hensigten med digitaliseringen var at tilgængeliggøre data til anvendelse i forbindelse med forskning, forvaltning og formidling. Under projektets afvikling er disse løbende blevet tilgængeliggjort på museets hjemmeside (se <http://museum.odense.dk/viden-om/arkaeologi/obm-protokoller.aspx?highlight=protokoller>). Det har endvidere været hensigten, at digitaliseringen skulle give mulighed for en ensartet og opkvalificeret indberetning af data fra 110 års uensartet indsamling til de nationale registre (Museernes Samlinger og Fund & Fortidsminder).

Afgrænsning af projektet

Projektet har omfattet protokoller fra museets hovedsamling, defineret som den del af samlingen, der er registreret af museets eget personale ved indkomsten fra museets grundlæggelse i 1860 og frem til overgangen til et moderne journalnummersystem i januar 1972. Denne samling rummes i otte håndskrevne protokoller (protokol 1-protokol 8).

Projektet har *ikke* omfattet protokoller over de privatsamlinger, der løbende er optaget i museets samling og som er registreret i selvstændige protokoller og hæfter (apotekerne Christen og Poul Helweg Mikkelsen, Broholmsamlingen, Den hvide Doktors samling, Ehlerths samling og Fyns Stiftsbiblioteks Samling). Dog er enkelte fund eller fundkomplekser fra C. og P.H. Mikkelsens samling løbende registreret i protokollerne 3,4 og 8, og disse poster er således omfattet af nærværende projekt.

Der er ikke foretaget en indtastning af protokollernes fulde tekst, da arbejdet hermed på ingen måde ville stå mål med indsatsen. Der er fokuseret på nøgledata, der skal sikre, at genstandsbetegnelser og fundstedsangivelser kunne standardiseres på en måde, så det muliggjorde

søgninger i den store datastak. Eftersom scanninger af protokollerne er tilgængeliggjort sammen med excelarkene, vil det i alle tilfælde være muligt at søge evt. supplerende information ved at slå op i de ”originale”, håndskrevne data.

Protokollernes omfang og karakter

De otte håndskrevne og indbundne protokoller har et omfang, der varierer fra 85 til 502 sider, og samlet set omfatter de 2514 protokolsider i et format, der for de størstes vedkommende nærmest er folio. Et samlet tal for antallet af protokolnumre er ikke uproblematisk at angive, da der dels er oversprunget flere enkeltnumre eller hele nummerserier, mens andre er dobbeltnumre. Indtil 1905 er mange genstande indført uden et standardiseret inventarnummer, men blot med en datoangivelse. Ligeledes er der ofte indført flere genstande/genstandstyper under samme hovednummer; dette er der dog i nogle tilfælde kompenseret for ved anvendelse af suffikser (-a,-b,-c etc.).

Det laveste protokolnummer er FS1 og det højeste er FS12250. Da der midt i forløbet er anvendt andre nummerserier, nemlig FSA1-FSA1913 (protokol 3) og FSB1-FSB2618 (protokollerne 3-4), er det klart, at FS12250 ikke angiver antallet af anvendte numre. Et mere realistisk indtryk af samlingens totale omfang får man ved at se på antallet af indtastede poster. Dette tal er samlet ca. 27.500. Hvis ikke-arkæologiske genstande fratrækkes, er det samlede antal poster ca. 23.000. Hver af disse poster kan dog omfatte et større antal enkeltgenstande. Endvidere skal det bemærkes, at jordfundne genstande fra middelalder og senere i 1905 blev udskilt og overført til den kulturhistoriske samling; det gælder således flere jordfundne våben fra tidlig middelalder og måske sen vikingetid. Efter dette tidspunkt er sådanne fund ført direkte i den kulturhistoriske protokol, der ikke er omfattet af dette projekt. Det gælder bl.a. flere fund af økser m.v. fra vikingeborgen Nonnebakken og dennes omgivelser!

Indførslen i protokollerne er frem til 1960'erne sket med sort blæk, men efter dette tidspunkt med blå eller sort kuglepen eller tusch. Der er løbende, og senest i forbindelse med nærværende projekt, lavet tilføjelser med blyant og rød tusch/blæk.

Da protokolteksterne er indført over en periode på 112 år, er det ikke uforståeligt, at deres karakter, form og omfang varierer en del. Der kan naturligvis iagttages flere protokolførere gennem dette lange tidsrum, og dette samt en stigende fokus på betydningen af genstandenes kontekst gør, at teksterne udvikler sig fra summariske og evt. fantasifuldt tolkende betegnelser til præcise typebetegnelser med uddybende beskrivelser og evt. detailtegninger og litteraturhenvisninger.

Flere af protokollerne er trykt til registrering af oldsager, da de har separate koloner til indførelse af nummer, genstandsangivelse, giver/sælger etc. Der er mange eksempler på, at teksten er suppleret af vignetter eller egentlige genstandstegninger (omrids- eller skitser); disse har stærkt varierende kvalitet og karakter. Især fra gravningerne på Møllegårdsmarken (protokollerne 6-7) er der også eksempler på skitser, der dokumenterer fundkonteksten. Som metadata er der enkelte eksempler på indklæbede/-hæftede papirark eller foto.

Protokollerne 1 og 2 fremtræder noget slidt, ligesom de er præget af sjusket/uklar håndskrift og angivelser af ting, der er overført til andre protokolserier. Vanskelig læsbar håndskrift præger også de senest indførte numre i protokol 8! Generelt er der ellers ikke væsentlige problemer med at læse teksten, og i den periode, hvor museumsinspektørerne Svend Larsen og Erling Albrectsen har været protokolførere (1931-71), er teksten præget af let læselig skråskrift og i flere tilfælde genstandstegninger, der muliggør en umiddelbar identifikation af genstandstypen.

Prot.nr.	1	2	3	4	5	6	7	8
Nummer-serie	FS1-3593	FS3592-7370	FSA1-A1913	FSB33-B2618	FS7371-9571	FS9571-10891	FS10891-12075	FS12076-12250
Årrække	1860-85	1885-05	1905-28	1928-42	1942-59	1959-66	1966-68	1968-72
Protokol-numre	3593	3778	1913	2585	2200	1320	1184	174
Poster	4474	6201	2219	3039	4518	3481	3232	349
Sider	144	316	198	282	500	502	487	85

Metode og arbejdsgang

Indledningsvis udarbejdede den projektansvarlige, museumsinspektør Mogens Bo Henriksen, en skriftlig instruks til indtastning af teksten fra de otte protokoller. Det skulle sikre, at indtastningsarbejdet blev foretaget efter ensartede standarder, og at f.eks. usikkerhed om læsningen blev angivet konsekvent i excelarkene. Indtastningsarbejdet blev efterfølgende udført af museumsassistenterne Torben Odgaard Christensen og Peter Birch Jensen under supervision og deltagelse af Mogens Bo Henriksen.

Til indtastning blev der lavet et excelark med kolonner, der i hovedtrækkene svarer til kolonneopdelingen i protokollerne. I excelarkene er der dog tilføjet supplerende kolonner med plads til oplysninger, som er relevante i dag, f.eks. stednummerkode, sognenavn og litteraturreferencer. Der blev lavet et excelark til hver protokol for at sikre, at flere kunne arbejde på projektet sideløbende – og for simpelthen at undgå dokumenter, der blev så store, at de var langsomme at arbejde med.

I det følgende vil de enkelte kolonner i excelarket blive kommenteret hver for sig:

Protokolnr.	Materiale	Genstand	Fundsted	Sogn	Stednr.	Loknr.	Dato/år	Giver/sælger	Samling	Bemærkning	Andre numre	Senere kommentarer	OBM-j.nr.	Litteratur
-------------	-----------	----------	----------	------	---------	--------	---------	--------------	---------	------------	-------------	--------------------	-----------	------------

Protokolnummer

Ved indtastningen er der lagt vægt på at få opført et unikt inventarnummer, men dette har ikke altid været lige let! I de første årtier har man ofte indført genstande udelukkende med en datoangivelse, og i disse tilfælde er der i denne kolonne skrevet f.eks. Prot. 1:121 for Protokol 1 side 121. Nogle af disse genstande er senere indført med et egentligt inventarnummer, hvilket betyder, at en genstand i disse tilfælde har to indføringer. I det omfang, dette er registreret undervejs, er det noteret i bemærkningsfeltet og/eller i kolonnen ”andre numre”. I de tilfælde, hvor et nummer er anvendt to gange, er der ikke foretaget nummerudredning; det er blot anført i bemærkningsfeltet, at der er tale om et dobbeltnummer.

Materiale

I det omfang, det har været muligt, er råmaterialet til de arkæologiske genstande angivet i kolonnen Materiale. Det skyldes dels, at råmaterialet ofte er ret let at bestemme entydigt, hvorimod

genstandens funktion eller betegnelse kan være langt mere vanskelig at gennemskue. Dernæst giver det mulighed for at forenkle genstandsbetegnelserne, således at en økse kunne angives som en økse, hvad enten den var lavet af flint, sten, tak, bronze (kobberlegering) eller jern. Ved en sortering kunne man således få alle økser ud på én gang, og dernæst foretage en søgning på materiale og dermed udvælge den undergruppe, man var interesseret i at undersøge nærmere.

Et andet formål med at indføje en materialekategori er mere fremtidsorienteret. Der arbejdes pt. på at skaffe ressourcer til en tilføjelse i Museernes Udgravningsdatabase (MUD), således at det er muligt at tilknytte protokolnumre som ”fundlister”. For at undgå at skulle have fat i de samme data i flere omgange med deraf følgende risici for dobbeltregistreringer, fejlfortolkninger mv., er materialedata registreret ved denne grundige gennemgang af protokollerne, således at de – sammen med genstandsbetegnelse mv. – vil kunne copy-pastes direkte ind i MUD efter udvidelsen af systemet. Der er således lagt et meget betydeligt forarbejde til denne fremtidige arbejdsopgave!

Genstand

Angivelsen af genstandsbetegnelser i protokollerne varierer næsten i det uendelige, og i mange tilfælde har det været overordentligt vanskeligt at foretage en ”oversættelse” til en moderne og forholdsvis standardiseret term. Det er forsøgt at anvende så brede og enkle termer som muligt, og selv om det har fjernet noget af charmen og det tidstypiske fra teksten, er begreberne omsat til moderne retskrivning. F.eks. er øxe konsekvent ændret til økse, ligesom forældede betegnelser som skivespalter, blad, krukke, hammer og niptang er ændret til hhv. skiveøkse, dolk, lerkar, skafthulsøkse og pincet. Dette har i nogle tilfælde været muligt alene ved hjælp af beskrivelsen eller skitser i protokolteksten, mens det i andre tilfælde har været nødvendigt at lave opslag i museets genstandsdata Genflyt og Arkholluf. Kun i enkelte tilfælde, hvor teksten både i protokol og database har været meget uklar, har det været nødvendigt at fremfinde genstanden fra magasinet til bestemmelse. Der er kun i begrænset omfang foretaget bestemmelse af undertyper af genstande, men hvis det har været klart, om en økse var f.eks. tyknakket, er dette angivet efterfølgende, f.eks. : ”økse, tyknakket, huløkse ”eller ”fibula, kuglefibula” eller ”sværd, fuldgrebssværd”. Det er altså substantivet og ikke adjektivet/adjektiverne eller råmaterialet, der er nøgleordet i beskrivelsen.

Antallet af genstande er aldrig angivet, men hvis der er mere end én, er genstandsbetegnelsen i flertal. Baggrunden for dette og ovenstående valg er, at excelarkene ikke skal opfattes som en fuldstændig fortegnelse, men som en let indgang til den originale dokumentation, til museets genstandsdata eller til den fysiske samling.

Fundsted

Angivelserne af fundstedet i protokollen – hvis der overhovedet er en sådan! – er af meget vekslende karakter. Mange genstande fra sidste halvdel af 1800-tallet er helt uden proveniens, og det er angivet som ”ukendt” i kolonnen fundsted. I andre tilfælde angives findestedet med navn på givaren plus gård, f.eks. ”Mads Jørgensens gård i Pårup”. Selv om det i nogle tilfælde ville være muligt at indkredse dette fundsted, er det kun undtagelsesvis forsøgt, og da kun ved fund eller fundkomplekser, som det skønnedes særligt væsentligt at få georefereret (f.eks. depoter). I disse tilfælde har der været sendt mails til lokalhistoriske arkiver rundt omkring på Fyn, og de har været meget behjælpelige med opklaringsarbejdet. Tilsvarende har de bistået, hvor gårdsnavnet har været kendt, men uden at det har kunnet findes på målebordsblade og senere kortsæt. Fra slutningen af 1800-tallet er det ikke ualmindeligt, at findestedet angives med matrikelnummer, og i disse tilfælde har det i næsten alle tilfælde været muligt at indkredse fundstedet til en ejendom eller måske blot en mindre mark ved hjælp af www.grundkortfyn.dk eller ældre, analoge matrikelkort i Odense Bys Museers samling (jf. punktet *lokalitetsnummer*).

I de tilfælde, hvor fundstedet ikke har kunnet indkredses inden for et sogn, er sognet angivet som fundsted (f.eks. Ringe Sogn). Her kan det være nødvendigt at konsultere bemærkningsfeltet eller originalteksten for nærmere oplysninger om fundstedet, som i nogle tilfælde måske kan indkredses i fremtiden – evt. af lokalhistorisk interesserede brugere af indtastningsarkene.

Fundstedsangivelsen er forsøgt tilrettet til en tidssvarende og standardiseret angivelse, således at f.eks. Viemose konsekvent er rettet til Vimose, ligesom betegnelsen Allesø Mose om samme fundområde er ændret til Vimose.

Sogn

Da et væsentligt formål med indtastningsarbejdet var at få så mange fund som overhovedet muligt registreret i Fund og Fortidsminder, er der udført et ret omfattende arbejde med at opklare, hvilket sogn et konkret fund kunne knyttes til. Det har været noget af en udfordring, da sognenavnet langt fra altid er nævnt i protokolteksterne, og slet ikke i de ældre. Ved hjælp af stednavnesøgefunktionen i Fund og Fortidsminder, Krabsens Stednavnedatabase (www.krabsen.dk) eller søgemaskinen google.com er stednavne søgt lokaliseret og relateret til et bestemt sogn. Størst har problemerne været i de tilfælde, hvor et stednavn (f.eks. et gårdnavn) går igen i flere sogne, men i disse tilfælde har giverens/sælgerens hjemsted ofte kunnet give et fingerpeg om det rigtige sted.

Hvis sognet ikke har kunnet lokaliseres, er dette opført som ”ukendt”. Hvis der er uklarhed om, hvilket af to sogne et fund hører til, er det ene angivet i kolonnen ”sogn” og det andet i bemærkningsfeltet. Det gælder således en betydelig del af Vimose-fundet, der ret beset ikke kan knyttes til et specifikt af de to sogne Næsbyhoved-Brobj eller Allesø, idet Vimose gennemskæres af sognegrænsen. Tvivlstilfælde eller tvivlsomme tolkninger er endvidere angivet ved hjælp af et spørgsmålstegn.

Stednummer

Stednummerkoden er indtastet som supplement til sognenavnet for at lette sorteringsarbejde; således kan alle fund fra det gamle Fyns amt hurtigt udsøges ved at sortere samtlige poster efter stednummerkoden – og dernæst udelade alle andre poster end dem, der er fra et stednummer, der starter med 08 (Odense Amt) eller 09 (Svendborg Amt). Stednummerkoden kan også anvendes til at angive usikkerhed om en genstands proveniens i et hierarkisk system. Stednummerkoden 000000 angiver ukendt findested, mens 08/090000 angiver, at fundet er fra enten Odense eller Svendborg amt – altså Fyn. 090000 angiver, at en genstand er fra Svendborg Amt, mens 090100 angiver proveniensens som Svendborg Amt, Gudme Herred.

Lokalitetsnummer (herunder kriterier for fastsættelse af fundsted)

Ved bearbejdningen af de indtastede data har det været et centralt mål at få et stedfæstet lokalitetsnummer knyttet til så mange protokolnumre som muligt. Dette er gjort på følgende måde: Først blev der fra Kulturstyrelsen rekvireret en tabel med opstilling af de poster fra amterne 08 og 09, hvortil var knyttet et protokolnummer. Lokalitetsnumrene herfra blev så indført i excelarkene, og denne procedure afslørede desværre, at et overraskende stort antal fund og fundkomplekser ikke tidligere var registreret i den nationale database. Dette viste sig til dels at have baggrund i, at man ved indtastningen i Fund & Fortidsminders forgænger, Det Kulturhistoriske Centralregister, ikke har været konsekvent med registreringen af protokolnumre, selv om de har været tilgængelige for registratorerne. I nogle tilfælde er protokolnumrene indført i DKC uden et foranstående akronym for Fyns Stiftsmuseum (FS), i andre med og i andre tilfælde igen med et P for protokol! I nogle

tilfælde er protokolnummeret ikke registreret under posten genstandsnumre, men derimod nævnt i fritekstfeltet, hvorfor det kun kommer frem ved søgning her!

Selv efter denne proces manglede mange fund et lokalitetsnummer, og det var klart, at problemet var tiltagende bagud i tid. Især før 1940 – året for ansættelsen af museets første arkæolog, Erling Albrechtsen – havde kun få fund et tilknyttet lokalitetsnummer. Startende med den nyeste protokol påbegyndtes nu et møjsommeligt arbejde med at afklare, om poster uden lokalitetsnummer, kunne knyttes til et eksisterende punkt i Fund & Fortidsminder. Det lykkedes i ganske mange tilfælde ved at se, om protokolnumre uden lokalitetsnummer evt. var opført i den analoge sognebeskrivelse, som har været anvendt på Fyns Stiftsmuseum ind til medio 1980'erne. Generelt må det altså konstateres, at den oprindelige registrering i Det Kulturhistoriske Centralregister og evt. Fund & Fortidsminder har været utilstrækkelig.

Restproduktet var enkeltposter eller nummerserier, som reelt skulle fundanmeldes eller evt. knyttes til et eksisterende lokalitetsnummer som en selvstændig begivenhed. Dette arbejde har omfattet oprettelsen af hen ved 500 nye poster i Fund & Fortidsminder; hertil kommer et ikke optalt antal opdateringer af eksisterende punkter! Arbejdets omfang sættes i ekstra perspektiv med oplysningen om, at der samtidigt er oprettet en sag i MUD på samtlige ny-fundanmeldte sager, idet de samtidigt er forsynet med et OBM-journalnummer. Denne praksis sikrer, at fremtidige data og metadata vedr. enkeltgenstande og fundkomplekser kan samles i én database, hvortil kan knyttes tegninger, fotos mv.

Indtastningen i MUD og Fund & Fortidsminder er af ressourcemæssige årsager holdt på et absolut minimum. Der har været fokus på at lave en kort, beskrivende tekst, hvor usikkerheden omkring grundlaget for fundafsætningen og dennes præcision har været i fokus. Tilsvarende er det prioriteret højt, at så mange anlæg/kronologisk adskilte fund som muligt blev registreret på hver lokalitet. Data om finder/giver samt evt. gentagne begivenheder på en sag er derimod nedprioriteret ved inddateringen.

Kriteriet for at lave en stedfæstet fundanmeldelse har været hierarkiseret og kan inddeles i følgende underpunkter:

1. *Sager med præcis beskrivelse af fundsted* (f.eks. på bakken umiddelbart vest for Østergård, i gravhøjen Balleshøj, ved 10-km stenen vestligt i Millinge by etc). I disse tilfælde har stedfæstelsen været helt uproblematisk.
2. *Poster med angivelse af et matrikelnummer*. Med mindre der er tale om en hovedgårdsmatrikel, er et matrikelnummer ofte en god, om end ikke helt præcis stedfæstelse. Da der kan være sket ommatrikuleringer efter fundets fremkomst – især i bynære udstykninger, har det i nogle tilfælde været nødvendigt at tage et ældre sæt analoge matrikelkort i museets samling i anvendelse for at finde den mark, der blev refereret til. I flere tilfælde er det konstateret, at matrikelnummeret måske mere angiver gårdens beliggenhed end den lod, hvorpå et givet fund er gjort. Det kan skyldes, at ejendommens jord er framatrikuleret efter fundets registrering, men kan også være et udtryk for, at finder på forespørgsel har oplyst det, han har opfattet som ejendommens hovedmatrikel. Hvis der har været vished for, at fundstedet var på en konkret matrikel, uden at fundstedet var udspecificeret, er dette afsat midt på matriklen. Hvis der har været en fornemmelse af, at det oplyste matrikelnummer blot refererede til ejendommen, er fundstedet afsat ved ejendommen, idet oplysningen så er opfattet på lige vis som et gårdsnavn – jf. punkt 3. I begge tilfælde er kriteriet/usikkerheden oplyst i forbindelse med fundanmeldelsen.
3. *Stednavne, der er afsat på et kortblad*. Det kan være et gårdsnavn (f.eks. Marslevgård) eller et landskabsnavn (f.eks. Marslev Mose eller Marslev Skov). Fundstedet er i disse tilfælde vilkårligt afsat ved det trykte navn på kortbladet og usikkerheden om den helt præcise stedfæstelse er beskrevet. Disse principper er fraveget i nogle tilfælde, hvor særligt

væsentlige fund (f.eks. en udgravet gravhøj eller et depotfund) var relateret til et landsbynavn, der kunne isoleres som en mindre del af et større sogn. Denne praksis er dog ikke fulgt ved f.eks. enkeltfund af flintøkser eller tilsvarende, idet det skønnedes, at udbyttet ikke ville stå mål med det meget store antal enkeltsager med upræcis afsætning, som dette ville afstedkomme. I flere tilfælde har protokolteksterne indeholdt specifikke angivelser af et gårdnavn, som det ikke har været muligt at stedfæste ud fra kortmaterialet. Disse er først forsøgt lokaliseret ved hjælp af Google, som i nogle tilfælde ledte til lokalhistoriske hjemmesider, hvor gårdnavnet kunne være beskrevet på en sådan måde, at det efterfølgende var muligt at stedfæste det på et kort. Hvis dette var resultatløst, er der ved særligt vigtige fund og især fundkomplekser (f.eks. publicerede) efterfølgende rettet henvendelse til lokalhistoriske arkiver, museer og lokalhistorisk interesserede enkeltpersoner rundt omkring på øen. Disse har udvist stor interesse for at medvirke til indkredsning af stednavne, og det har ført til en præcisering af fundstedet i ikke under 20 tilfælde! I et enkelt tilfælde (FS9721 i protokol 6) har det været muligt at rette kontakt til finderens, som efterfølgende har været i stand til præcist at afsætte fundstedet på et kort! Det skyldes, at giveren, gymnasieelev Søren H. Andersen, Odense, som følge af sin senere karriere som arkæolog har været særligt opmærksom på at erindre, hvor han har fundet genstande – i dette tilfælde som 18-årig i 1959!

4. *Uspecifikke fundstedsangivelser som ikke kan stedfæstes inden for grænserne af et sogn.* I protokolteksterne optræder mange fundstedsangivelser som f.eks. Marslev, Marslev sogn eller Marslev Mark. Lige så upræcis en angivelse som: ”*paa Hans Petersens Halvgaard c. 10 Min. Gang Øst for Brænderup By*” (protokol 3, FSA236ff i protokol 3). Disse sager, hvis findested ikke kan angives mere præcist inden for sognets grænser, er samlet i ”grupper”, der herefter er fundanmeldt samlet som ikke-stedfæstede fund fra sognet. I de tilfælde, hvor der allerede var oprettet et lokalitetsnummer til ikke stedfæstede lokaliteter (typisk et loknr. 0), er fundene knyttet hertil, mens det har været nødvendigt at nyoprette ikke stedfæstede poster i andre tilfælde.
5. Poster med ”-egnsangivelse”. En mængde genstande er angivet som ”Odense-egnen”, ”Rønninge-området” eller tilsvarende. I de tilfælde, hvor der indgår et sognenavn i betegnelsen, er de oprettet som poster i det pågældende sogn – altså i princippet som punkt 4 – *men* med forbehold for, at genstandene ikke behøver være fra præcis dette sogn.
6. *Poster med angivelse af f.eks. Østfyn, Hindsholm eller ”strækningen Svendborg-Nyborg”* er så upræcise i stedsangivelsen, at de ikke er oprettet i Fund & Fortidsminder. De er derimod samlet i blokke med selvstændige journalnumre i MUD.
7. Poster med angivelsen ”Fyn” er selvsagt ikke oprettet i Fund & Fortidsminder, men samlet i én MUD-sag (OBM1111).
8. *Poster med fundangivelse uden for amterne 08 Odense og 09 Svendborg* er ikke forsøgt stedfæstet og dermed er de oplistet uden lokalitetsnummer. I MUD er de samlet i én samlet sag (OBM5005), der omfatter ”Danmark uden for Fyn”. Heri er en betydelig mængde genstande fra Jylland og Sjælland med tilstødende øer samt enkelte fund fra Bornholm. Det er hensigten i forlængelse af projektets afslutning at sende en opfordring til de enkelte lokalmuseer med forslag om, at de selv forsøger at fundanmelde genstande fra deres ansvarsområder vha. den scannede protokol og den digitaliserede katalogtekst. For at afhjælpe deres evt. indsats, er alle udenøns lokalmuseers akronymer tilføjet i kolonnen ”andre numre”. Genstandene selv har de pågældende museer i langt de fleste tilfælde fået uddeponeret i 1997 og de efterfølgende år.
9. *Poster helt uden fundstedsoplysninger* er samlet i én MUD-sag (OBM9845).

10. *Poster med angivelse af udenlandsk fundsted.* Arkæologiske fund fra udenlandske kontekster er samlet i tre MUD-sager: OBM 5000: Europa uden for Danmark, OBM5001: Franske bronzer og OBM5009: Ægypten/Orienten.

Dato/år

I denne kolonne er tidspunktet for indføringen i protokollen registreret med dd-md-år. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis ensbetydende med tidspunktet for en genstands fremkomst. Årstallet har det altid været muligt at fastsætte, mens dato og måned ikke altid kan gennemskues ud fra teksten i protokollen. I disse tilfælde er værdierne angivet med 0. Eksempelvis er en genstand, hvor indkomsttidspunktet er registreret som 00-05-1885 indkommet i maj 1885. Oplysningerne i denne kolonne giver en hidtil uset mulighed for at lave statistik på museets tilvækst år for år fra 1860-1972.

Giver/sælger

I denne kolonne er der skrevet oplysninger om giver/sælger i det omfang, oplysningerne fremgår entydigt af protokollen. Kolonnen belyser bl.a., at museet frem til starten af 1900-tallet fik en meget betydelig del af sin samling fra et par antikvitetshandlere i Odense samt senere fra private samlere/opkøbere, ikke mindst Wagner fra Assens! Disse oplysninger kan være særdeles relevante ved vurderingen af en genstands proveniens.

Samling

Som tidligere nævnt var protokollerne fra 1860-1905 ikke forbeholdt jordfund. Jordfund fra middelalder og nyere tid samt mønter og medaljer, kulturhistoriske og naturhistoriske genstande samt etnografica blev indført side om side med flintøkser og bronzesværd. Det blev fra starten besluttet at indtaste også disse genstande, men at registreringen heraf skulle være på et absolut minimum; ved at angive, hvilken samling de enkelte poster hører til, kan de ikke-arkæologiske dele let udsorteres fra helheden.

Bemærkning

Bemærkningsfeltet er anvendt som en diverse-post til registrering af oplysninger, som kan illustrere usikkerheden i fundangivelsen, f.eks. når et stednavn ikke med fuld sikkerhed kan placeres i et bestemt sogn. Tilsvarende gør det sig gældende med fund, der er registreret som ikke-stedfæstede inden for et sogn, men hvortil der foreligger oplysninger om findestedet, som blot ikke kan identificeres på et kort. I de tilfælde, hvor der er uklarhed om en genstands ægthed (f.eks. om den er falsk eller etnografisk), er det også angivet her.

Bemærkningskolonnen er endvidere anvendt til at angive oplysninger om et protokolnummers relation til en specifik grav i det tilfælde, genstanden kommer fra en gravhøj eller gravplads.

Andre numre

Denne kolonne er anvendt til at angive, hvis en genstand er forsynet med et nyt inventarnummer efter indførselen. Det gælder således en del af de genstande, som oprindeligt blot er indført med en datoangivelse, men også genstande, som er overført fra oldtidssamlingen til Nationalmuseet eller til Odense Bys Museers kulturhistoriske samling. Sidstnævnte materiale omfatter bl.a. en del middelalderlige våben, mønter mv., herunder mange genstande fra købstaden Odense, og disse bør fundanmeldes som et selvstændigt projekt.

Senere kommentarer

I denne kolonne er det registreret, når en genstand er overført til andre samlinger i Odense Bys Museer (f.eks. til den kulturhistoriske samling). Det er ligeledes her det er registreret, når Nationalmuseet efter jævnlige besøg udtog genstande til deres samling.

Kolonnen er også anvendt til at relatere til andre protokolnumre eller nummerserier, der måtte være registreret fra samme lokalitet.

OBM-j.nr.

I de tilfælde, hvor et FS-nr. kunne knyttes til en eksisterende journalnummersag, eller hvor der er oprettet en sådan sag i forbindelse med projektet, er nummeret angivet i denne kolonne.

Litteratur

Undervejs i projektet blev det klart, at det var relevant at tilføje litteraturreferencer til poster, hvor genstande eller fundkomplekser var afbildet eller beskrevet i arkæologiske værker eller artikler. Der er foretaget en gennemgang af gængse katalogværker, og med udgangspunkt i deres reference til OBM-protokolnumre er litteraturreferencen angivet. Da mange fund er nævnt i adskillige publikationer, er det generelt men ikke konsekvent kun den seneste, der er anført.

Litteraturreferencerne skønnes at give listen meget betydelig anvendelighed.

Diverse spin-offs og problemer

Digitaliseringen af protokollerne har medført en række mindre ”spin off-projekter”, ligesom der er gjort erfaringer med problemer, som kan være væsentlige at holde sig for øje ved fremtidige projekter.

Ved gennemgangen af de analoge sognebeskrivelser, som er ført indtil starten af 1980’erne, er disse blevet rensat for en mængde kopier af fredningsbreve mv., hvis tekster i dag er tilgængelige i digital form i Fund & Fortidsminder

En del museumssager, der hidtil kun har eksisteret digitalt i word-format, er blevet opgraderet til tekster i MUD, og word-filerne er efterfølgende slettet. Dette giver en langt højere arkivsikkerhed og en konsekvens i opbevaring af digitale data.

Det er iagttaget, at en del registreringer i Odense Bys Museers manuelle sognebeskrivelse ikke hidtil har været registreret i Fund & Fortidsminder. Det drejer sig især om jernalderlokaliteter, der har været markeret med en lys gul farve på OBMs målebordsblade. Antagelig er disse som følge af den svage farve ikke erkendt på det kopisæt, som Det Kulturhistoriske Centralregister fik ind til registrering i starten af 1990’erne. Det kan ikke

udelukkes, at der er flere mangler i forholdet mellem den analoge og digitale sognebeskrivelse, men der er næppe baggrund for at definere dette som et selvstændigt projekt. Disse sager må klares efterhånden, som misforholdet opdages.

I forbindelse med registrering af litteraturoplysninger om fund fra protokollerne er to væsentlige protokolværker gennemgået detaljeret. Det drejer sig om Aner & Kersten "Die Funde..." Band III og H. Thrane 2004: Fyns Yngre Broncealdergrave. Ved gennemgangen af førstnævnte værk er det konstateret, at en del ældre bronzefund fra senneolitikum og ældre bronzealder i OBMs samling ikke er medtaget i katalogværket, hvilket antagelig skyldes, at de pågældende genstande ikke er registreret ved Aner og Kerstens gennemgang af Fyns Stiftsmuseums samling/magasin i 1960'erne. Ved udarbejdelsen af et evt. supplementsbind vil det dog være relativt let at udskille disse ved at udsortere alle genstande af kobberlegering – og dernæst se på, hvilke der ikke har en reference til Aner & Kersten 1977. Det er i øvrigt iagttaget, at flere af OBMs inventarnumre i Aner & Kersten er angivet forkert, f.eks. ved, at to cifre er byttet rundt.

Værre har det vist sig at stå til med katalogteksterne i Thrane 2004, der dels er fyldt med fejlangivelse af protokolnumre (også ombytning af cifre), men også fundsteder, der optræder to gange, fundsteder, der er angivet i forkert sogn eller fund, der ifølge protokollen ikke har en sikker proveniens, men som i publikationen har fået en proveniens, antagelig med udgangspunkt i giverens adresse. I det omfang disse misforhold er opdaget, er det registreret i MUD-sagen.

Databasen Fund & Fortidsminder har spillet en helt central rolle i forbindelse med nærværende projekt, både i ved kontrollen af, om fund/fundkomplekser i forvejen var registret i basen og i forbindelse med fundanmeldelse og opdatering af eksisterende sager i basen (ca. 500 lokaliteter). Det har vist sig at være et meget betydeligt problem, at databasen er uhyre langsom ved anvendelse af de tilhørende kortdata, og således er der uploadtider på 10-20 sekunder eller længere for hver bevægelse på et kortblad! OBMs it-afdeling har lavet målinger på basens trafikhastighed og fundet, at ved sammenligning med tilsvarende eksterne hjemmesider, som museet har forbindelse til, er trafikhastigheden på FFs kortdata blot ca. 1/10 heraf! Det siger sig selv, at ved et system, som vi har pligt til at bruge til indberetninger og registreringer, er en så langsom responstid helt uacceptabel. Jeg skønner således, at på trods af en meget stringent tilrettelagt arbejdsgang har jeg på dagsbasis mistet ikke under ½ time på at vente på, at FF uploadede kort! Problemet er indberettet til Kulturstyrelsen ved Claus Dam, herunder data fra OBMs måling af trafikhastigheder.

Det er også konstateret, at data er blevet forringet ved konvertering af DKC til FF. Således er der, som tidligere beskrevet, i nogle tilfælde fjernet FS foran protokolnumre, således at de nu kan forveksles med journalnumre, hvilket vanskeliggør søgning i databasen. Tilsvarende er specifikke henvisninger til side- eller figurnumre i litteraturhenvisningerne også fjernet, hvilket ikke er uproblematisk i forbindelse med referencer til f.eks. Aner & Kerstens katalogværker! Baggrunden for dette beklagelige datatab er ikke forsøgt afklaret.

Konklusion og perspektiver

Digitaliseringsprojektet er ikke færdigt – og det bliver i princippet aldrig færdigt! Forhåbentligt vil brugere af de publicerede protokoloplysninger melde tilbage til Odense Bys Museer med oplysninger om, at det er muligt at udpege det konkrete fundsted for fund, som her kun er relateret til et sogn. Forhåbentligt vil den ikke-fynske del af samlingen blive forskriftsmæssigt registreret af de lokalmuseer, der har fået uddeponeret samlingerne, således at der også kan tilføjes lokalitetsnumre til de hertil relaterede poster. Og med stor sandsynlighed vil det løbende være nødvendigt at tilføje litteraturreferencer til poster, der fremover bliver publiceret – eller som allerede er publiceret, uden at det har været klart ved nærværende gennemgang.

Det må også være en fremtidsvision, at der med tiden kan knyttes billeder til de enkelte protokolnumre – i det omfang, at genstanden kan identificeres i museets magasin, hvilket er problematisk for en væsentlig del af den ældre del af samlingens vedkommende. En kombination af billede-søgbar tekst-original protokoltekst vil tilgængeliggøre museets ældre samling på en måde, som ikke er set tidligere. Odense Bys Museer har tidligere fremlagt museets samling af ca. 15.000 mønter og medaljer på denne vis (<http://monter.museum.odense.dk/>).

Erfaringerne fra nærværende projekt vil danne grundlag for en beskrivelse af et projekt, der har til hensigt at foretage en tilsvarende digitalisering af de privatsamlinger, der indlemmet i OBMs samling og som også er registreret i protokolform. Af disse vil det især være væsentligt at få digitaliseret D-protokollen, der omfatter Sehesteds samling fra Broholm, men også protokollerne fra Christen Mikkelsens og Poul Helweg Mikkelsens samlinger vil det være væsentligt at få fremlagt i en søgbar form. Disse samlinger er der ofte forespørgsler på, da de rummer betydelige fund og fundkomplekser, bl.a. en væsentlig del af Vimose-fundet. Endelig vil det være væsentligt at få digitaliseret de dele af den kulturhistoriske samling, som udgøres af jordfund, primært fra Odense by, men i et vist omfang også fra resten af øen. Dette materiale rummer bl.a. jordfundne middelaldervåben og mønter, herunder genstande fra Nonnebakken og det kongelige voldsted Næsbyhoved Slot i Odenses nordlige udkant.

Endvidere er det håbet, at projektets resultater og erfaringer vil føre til, at andre museer vil overveje gennemførslen af tilsvarende projekter. I den forbindelse vil det selvfølgelig være særligt interessant, hvis Nationalmuseet udførte en tilsvarende digitalisering af deres protokoller – i det mindste en scanning og udlægning af de protokoller, der omfatter møntsamlingen samt samlinger fra oldtid, middelalder og renæssance.

Selv om projektet ikke er udført som et egentligt forskningsprojekt, har det vist sig, at data fra protokollerne indeholder så meget information om museets opbygning og udvikling gennem mere end 100 år, at der er basis for flere studier i f.eks. indsamlingspolitik og registreringskriterier mv. Det er planen at lave en generel sammenfatning til publikation i museets årbog Fynske Minder og evt. i Skalk. Materialet rummer dog også potentiale for mere specifikke arkæologiske studier. Selv om Fyn er en region, der er begunstiget med en række af katalogarbejder, der i tidens løb har tilstræbt totalregistrering af udvalgte fundgrupper (E. Albrechtsen 1954-73: Fynske jernaldergrave, Aner & Kersten 1977: Ældre bronzealders grav- og offerfund, H. Thrane 2004: Gravfund mv. fra yngre bronzealder), er der stadig hele komplekser af fund, som ikke tidligere har været fremlagt – eller blot registreret! Det gælder således en række depotfund af flintredskaber fra yngre stenalder, som først med dette digitaliseringsprojekt er ”kommet frem i lyset”. Nogle fund- og fundkomplekser, som det er fundet relevant at arbejde videre med, er undervejs noteret på OBMs såkaldte specialeliste, som arkæologistuderende på jagt efter et konkret specialeemne får tilsendt ved henvendelse til museet.

Odense Bys Museer den 6. februar 2013

Mogens Bo Henriksen
Museumsinspektør